

Museernas historia – J. V. Maranto

Hej allihopa, nu börjar vi vår guidade tur. Välkomna till museernas museum. Museerna har varit en del av den mänskliga historien i över tvåtusen år. Med de har inte alltid sett ut som de gör i dag. Museernas historia är både äldre och märkligare än vad du kan föreställa dig. Vi börjar här borta i den grekiska flygeln. Ordet museum kommer från grekiskans *mouseion*, det vill säga tempel som byggdes för musor – konstens och vetenskapens gudinnor. Människor bönfalldes musorna att vaka över akademiker och skänka genialitet till dem de ansåg värdiga. Templen var fyllda med offergåvor bestående av skulpturer, mosaiker, avancerade vetenskapliga apparater, poetiska och litterära inskriptioner och andra bidrag som de dödliga kom med för att visa sig värdiga gudomlig ingivelse.

Vi har nu kommit fram till den mesopotamiska flygeln. Det första museet öppnades 530 f.Kr. i det som i dag är Irak. Och den första museiintendenten var faktiskt en prinsessa. Ennigaldi-Nanna började samla på mesopotamiska antikviteter i sitt hus E-Gig-Par. När arkeologer gjorde utgrävningar i området upptäckte de dussintals föremål som var prydligt ordnade i rader, med etiketter i lera skrivna på tre språk. Hon måste ha haft ett givande umgänge.

Traditionen att samla och visa upp spännande föremål började spridas, som du kan se här i den romerska flygeln. Politikens och generalers skattkammare var fyllda med krigsbyten, och de kungliga menagerierna visade upp exotiska djur för allmänheten vid speciella tillfällen, till exempel i samband med gladiatorspel. Som du ser har vi här ett lejon och en gladiator. Även vakten hör förstås hemma i denna flygel.

Nu skyndar vi vidare, häng med! Nästa steg i museernas utveckling inföll under renässansen, då studiet av naturens värld återigen blev populärt efter att ha fallit i glömska i västvärlden under nästan tusen år. Kuriosakabinett, eller Wunderkammer, var samlingar av föremål som fungerade som ett slags fysisk encyklopedi med artefakter.

Följ med in i garderoben. Så där! Se upp för rockarna, så ska vi gå en runda i Ole Worms kabinet. Ett av de mer berömda kuriosakabinetterna tillhörde den förmögna naturforskaren, antikvarien och läkaren Ole Worm, som levde på 1600-talet. Ole Worm samlade på naturalier, mänskliga skelett, gamla runskrifter och föremål från Nya världen. I andra kuriosakabinetter kunde du hitta individer med genetiska anomalier, ädelstenar, konstverk samt religiösa och historiska relikier. Åh! Det där vill du nog inte röra vid! Dessa kabinetter var privata och inrymdes ofta i privatbostäder, där de sköttes av sina ägare – ofta högt uppsatta personer och aristokrater, men även handelsmän och tidiga vetenskapsmän.

Är det någon som hör en cirkusorgel? På 1840-talet köpte en företagsam ung cirkusdirektör vid namn Phineas T. Barnum några av de mer berömda kuriosakabinetterna i Europa och öppnade Barnum's American Museum i New York. Det var en spektakulär blandning av zoo, föreläsningssal, vaxmuseum, teater och freak show som var berömd för sina eklektiska hyresgäster såsom björnar, elefanter, akrobater, jättar, siamesiska tvillingar, en Fiji-sjöjungfru och en skäggig dam, samt en samling moderna maskiner och vetenskapliga instrument.

Museer som är öppna för allmänheten är ett relativt nytt fenomen. Före Barnums tid var de första allmänna museerna endast tillgängliga för över- och medelklassen, och endast vissa dagar. Besökarna var tvungna att anmäla sitt besök i förhand och endast små grupper fick besöka museet samtidigt. Louvren var känt för att tillåta alla samhällsklasser att besöka museet, men endast tre dagar i veckan. På 1800-talet började museer såsom vi känner dem i dag att ta form. Exempelvis grundades Smithsonian institution, för att man skulle kunna se och studera objekten i stället för att

låsa in dem. Särskilt de amerikanska museerna beställde experiment och anlidade upptäcktsresande för att leta upp och hämta hem riktiga exemplar från naturen. Museerna blev centrum för bildning och konstnärliga och vetenskapliga upptäckter. Denna period kallas ofta för museiperioden.

I dag är museer öppna för alla och fungerar som bildnings- och forskningscentrum, och de håller på att bli handfasta institutioner. Men frågan om vem som kan besöka dem är fortfarande aktuell, eftersom höga biljettpriser ibland innebär att framtida forskare, konstnärer och människor som skulle kunna vara föremål för gudomlig ingivelse hindras från att komma i, då de inte har råd med inträdet till museerna för att tillfredsställa sin nyfikenhet på. Tack för att ni kom hit, och besök gärna presentaffären på väg ut!